

Apie disertacijų gynimą Vilniaus universiteto Istorijos fakultete

DVIŠALIŲ LIETUVOS IR ČEKOSLOVAKIJOS SANTYKIŲ (1918–1939) DINAMIKA: NAUJAS INDĖLIS Į LIETUVOS DIPLOMATIJOS ISTORIJĄ (Daliai Bukelevičiūtės daktaro disertacijos gynimas)

1990–2005 m. Lietuvos istorikai ypač daug dėmesio skyrė 1918–1940 m. santykių su kaimynais, mažosiomis ir didžiosiomis valstybėmis analizei, tačiau Lietuvos ir Čekoslovakijos dvišalių santykių sklaidą savo tyrinėtojo sulaukė tik dabar. Tam, žinoma, būta ir objektyvių priežasčių: sudėtingas priėjimas prie Čekijos archyvų (net ir gavus leidimą, juose negalima kopijuoti eilės tvarka byloje esančių dokumentų, bijant, kad jie nebūtų publikuoti užsienyje), silpni kontaktai su Čekijos istorikais ir čekų kalbos barjeras. Daliai Bukelevičiūtei teko įveikti visas šias kliūtis norint atlikti nuoseklų dvišalių santykių raidos 1918–1939 m. tyrimą.

Disertantės tyrimas naujas ne tik todėl, kad „Lietuvos ir Čekoslovakijos dvišaliai valstybiniai santykiai 1918–1939 m. nebuvo Lietuvos istorikų akiratyje“. Pirmą kartą Lietuvoje siekta kritiškai įvertinti XX a. pirmojoje pusėje deklaruotą ir demonstruotą draugišką dvišalių santykių pobūdį, pažvelgti į jį remiantis ne vien Lietuvos (kaip buvo iki šiol), bet ir Čekijos šaltinių teikiama informacija. Nauja ir tai, kad disertacijos autorės atlikta nuodugni dvišalių ekonominių santykių analizė, nes iki šiol labiau akcentuoti kariniai ir politiniai bei kultūriniai ryšiai.

Daliai Bukelevičiūtės daktaro disertacijos „Lietuva ir Čekoslovakija 1918–1939 metais: dvišalių santykių dinamika“ gynime dalyvavo Istorijos mokslo krypties tarybos pirmininkas prof. dr. Zenonas Butkus, nariai – prof. dr. Juozas Skirius, doc. dr. Arvydas Anušauskas, dr. Česlovas Laurinavičius ir doc. dr. Lubošas Švecas, oponentai – doc. dr. Algis Povilas Kasperavičius ir doc. dr. Saulius Pivoras, mokslinis vadovas – doc. dr. Saulius Kaubrys. Posėdyje buvo ir Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Naujosios istorijos, Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedrų, Gamtos mokslų fakulteto Bendrosios geografijos katedros, Vilniaus pedagoginio universiteto dėstytojų, Lietuvos istorijos instituto darbuotojų, doktorantų ir svečių.

Posėdyje buvo ginamos šios tezės:

1. Lietuvos ir Čekoslovakijos dvišalių santykių raidos 1918–1939 m. fazės: santykių užmezgimas ir plėtotė politikos, ekonomikos, karinėje bei kultūros srityse.
2. Poveikį dvišalių santykių raidai darė Lietuvos bendros sienos su Čekoslovakija neturėjimas ir geopolitinė situacija Europoje.
3. Lietuvos ir Čekoslovakijos dvišaliams politiniams bei ekonominiams santykiams tu-

rėjo įtakos Vokietija ir Lenkija. Lietuva pabrėždavo Vilniaus ir Klaipėdos, o Čekoslovakija – vokiečių mažumos ir Sudetų problemas.

4. Trečiajame dešimtmetyje Čekoslovakija tapo vienu iš svarbiausių Lietuvos prekybos partnerių. Nors buvo dviejų šalių ekonomikos struktūros skirtumų, Čekoslovakija pajėgė išlaikyti tvirtą poziciją Lietuvos rinkoje, nors jai konkurenciją sudarė Vokietija. Ketvirtajame dešimtmetyje Čekoslovakija buvo įtraukta į Lietuvos pramonės plėtotę.

5. Dėl karininkų stokos, karinės patirties ir ginkluotės Lietuva buvo suinteresuota palaikyti glaudžius santykius su Čekoslovakijos kariuomenės atstovais. Santykių raida karinio bendradarbiavimo srityje buvo susijusi su politiniu ir ekonominiu bendradarbiavimu ir tiesiogiai atspindėjo dvišalių santykių pobūdį, viešai deklaruotą abiejų šalių.

6. Kultūrinių santykių plėtra vyko nepriklausomai nuo politinių aplinkybių ir intensyvėjo savaime. Kultūriniai santykiai buvo plėtojami teatro, švietimo, mokslo, meno, muzikos, žiniasklaidos ir knygų leidybos srityse.

Vadovas doc. dr. S. Kaubrys, kalbėdamas apie disertantę ir jos disertaciją, pabrėžė D. Bukelevičiūtės drąsą ir ryžtą imantis gvildinti „nestandartinę“ temą, jos nuolatinės konsul-

tacijos su komiteto nariu dr. L. Švecu, darbą Čekijos archyvuose. S. Kaubrys, kaip darbo vadovas, kvietė „atvirai diskusijai“ ir sutiko pasidalyti būsima „kritikos ugnimi“, nes kartu įveikta nemažai sunkumų (dėl skirtingo šalių „geografinio“ ir „politinio dydžio“, tradicijos ir raidos tendencijų).

Pirmasis oponentas doc. dr. A. Kasperavičius turėjo disertantei priekaištų dėl pirmosios darbo dalies struktūros ir prieduose esančios lentelės informacijos turinio, antrasis – doc. dr. S. Pivoras – dėl dėmesio stokos tarptautiniams santykiams 1938–1939 m. ir Čekoslovakijos oficialiosios pozicijos Baltijos antantės kūrimo atžvilgiu (trečiajame ir ketvirtajame dešimtmetyje) raidai, tačiau abu pripažino, kad disertacija atitiko keliamus reikalavimus ir siūlė D. Bukelevičiūtei suteikti humanitarinių mokslų daktaro laipsnį.

Disertantė išsamiai atsakė į visus pateiktus klausimus, drąsiai komentavo oponentų ir tarybos nariams abejonių sukėlusius teiginius, todėl Istorijos mokslo krypties tarybos nariai vieningai pritarė siūlymui suteikti Daliai Bukelevičiūtei humanitarinių mokslų daktaro laipsnį už disertaciją „Lietuva ir Čekoslovakija 1918–1939 metais: dvišalių santykių dinamika“.

Belieka tikėtis, kad Lietuvos (o gal ir Čekijos) skaitytojas artimiausiu metu turės galimybę išvysti D. Bukelevičiūtės disertacijos pagrindu išleistą monografiją, skirtą dvišalių santykių dinamikos 1918–1939 m. analizei.

Sandra Grigaravičiūtė